

## O‘Z-O‘ZINI ISH BILAN BAND QILISH MAVZUSI ORQALI O‘QUVCHILARNING IQTISODIY BILIMINI OSHIRISH

**Malika Babadjanova**

*Nukus shahar 2-sonli kasb-hunar maktabi o‘qituvchisi*

### ANNOTATSIYA

*Ushbu maqolada o‘quvchilarning iqtisodiy savodxonligini oshirish, kelgusidagi rejalarida o‘zini o‘zi band qilish masalasi bo‘yicha nazariy ma‘lumotlarni shakllantirish haqida so‘z yuritilgan.*

***kalit so‘zlar:*** iqtisod, o‘zini o‘zi band qilish, jismoniy shaxs, rasmiy daromad

Ma‘lumki, 2022-yil 21-dekabr kuni Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev Oliy Majlisga va O‘zbekiston xalqiga Murojaatnoma yo‘lladi. U o‘z chiqishida jonajon O‘zbekistonimiz milliy rivojlanishning yangi davriga dadil qadam qo‘yayotganini, hayotimizning barcha jabhalarida ulkan o‘zgarishlar yuz berayotganligini ta’kidladilar. Shuningdek, xalq taklif va mulohazalaridan kelib chiqib yillar davomidagi kamchiliklardan xulosa chiqarish va kelgusidagi qilinishi zarur rejalar borasida o‘z fikrlarini bildirdi. Bu bo‘yicha 20 mingga yaqin takliflar muhokama qilinganligi, odamlarimiz ta‘lim, sog‘likni saqlash, iqtisodiyot yo‘nalishlardagi aniq-aniiq masalalarni ko‘tarib, ular bo‘yicha tizimli yechimlarni taklif qilganligini aytib o‘tdilar. Mazkur takliflarni davlatimiz rahbari “hozirgi vaqtda odamlarni qiynayotgan va ertangi kunimizga, o‘zgarishimizga, taraqqiyotimizga to‘g‘ri zamin yaratish bo‘yicha takliflar” deb atadi va takliflar nuqtayi nazaridan kelib chiqib yangi 2023-yilga «**Insonga e‘tibor va sifatli ta‘lim**» deb nom berdi.

Haqiqatan ham ayni damda aholi muammolarini o‘rganish davr talabidir. Bugungi kunda aholini kambag‘allikdan chiqarishda ko‘rilayotgan choralarning ko‘pchiligi muvaqqatligi, jumladan, qishloq xo‘jaligi ishlarining mavsumiyliги muammoni to‘liq

hal etish imkonini bermaydi. Shu bois bandlikni ta'minlash, yangi ish o'rinlari yaratish bo'yicha amalga oshirilayotgan katta-katta loyihalarga, ko'rilayotgan choratadbirlarga qaramay kambag'allikning birinchi sababi bo'lgan ishsizlikka barham berilmayotir. Shularni hisobga olib O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev mamlakatimizda kambag'allikni qisqartirish borasida qator vazifalarni belgilab berdi. Bu borada yoshlarning ish bilan bandligi, ayniqsa bitiruvchi kasb-hunar maktabi o'quvchilarini o'zini o'zi band qilishga o'rgatish asosiy masala sanaladi. Xo'sh o'zini o'zi band qilgan shaxslar kimlar?- degan savol tug'iladi.

O'zini o'zi band qilgan shaxslar-o'z ishini o'zi topib, uni bajarish orqali daromad ko'radigan jismoniy shaxslardir. Repetitorlar, enagalar, santexniklar, elektrchilar, sartaroshlar, kurerlar, avtomobil yuvuvchilari, hunarmandlar, farroshlar, tikuvchilar, dasturchilar va yana ko'plab kasb egalari o'zini o'zi band qiluvchilar bo'lishlari mumkin. Ularning faoliyati "O'zini o'zi band qilgan shaxs sifatida faoliyatni amalga oshirish tartibi to'g'risida nizom" bilan tartibga solinadi. 2021-yil 1-avgust holati bo'yicha 68 turdagi faoliyat bilan o'zini o'zi band qilish mumkin.

O'quvchilarning dars jarayonida mazkur masalada qiziqtiradigan savollari bisyor, albatta. Jumladan, ular qanday shaxslar tadbirkor sifatida ro'yxatdan o'tishi shart emas deya murojaat qilishadi. **Mehnatga layoqatli yoshdagi har bir jismoniy shaxs**, yakka tartibdagi tadbirkorlardan tashqari, o'zini o'zi band qilishi mumkin. O'zini o'zi band qiluvchilar yakka tartibdagi tadbirkor sifatida ro'yxatdan o'tishlari shart emas. Asosiy ish joyida mehnat shartnomasi bo'yicha ishlab, bir vaqtning o'zida o'zini o'zi band qilish ham mumkin. Asosiysi, asosiy ishdagi faoliyat turi o'zini band qilish uchun ruxsat berilgan faoliyat turlari ro'yxatiga kirmagan bo'lishi kerak. Masalan, kun bo'yi mehnat shartnomasi asosida kotibalik bilan shug'ullanish, kechasi o'zini o'zi band qilgan shaxs sifatida matn yozish bo'yicha xizmatlarni (kopirayting) ko'rsatish mumkin. Bundan tashqari o'quvchilarni qiziqtiradigan yana bir narsa bu o'zini o'zi band qilishning qanday foydalari bor? deya ko'proq savol bilan murojaat qilishi, tabiiy. Bunga mazkur jadval asosida tushuncha berib o'tamiz. Buning foydali ekanligiga bir qancha sabablar bor:

<b>O‘zini o‘zi band qilishning qanday foydalari bor?</b>	
<b>1.Uydan ishlashning qonuniy ahamiyati.</b> O‘zini o‘zi band qilganlar soliq tekshiruvlari, jarimalar va noqonuniy tadbirkorlik faoliyati bo‘yicha ayblovlardan qo‘rqmasliklari mumkin.	<b>2.Tasdiqlangan ish staji va pensiya.</b> O‘zini o‘zi band qilganlarning ish staji ketaveradi, shuning uchun keksalikda kafolatlangan pensiya naqd deb hisoblash mumkin.
<b>3.Rasmiy daromad.</b> Iste‘mol kreditlari, imtiyozli qarz olish, shuningdek, soliq imtiyozlarini qo‘llash mumkin.	<b>4.Minimal soliq.</b> Daromad solig‘i yoki boshqa yig‘imlar yo‘q. Bir yilda BHMning 1 baravari miqdorida ijtimoiy soliq to‘lash kifoya.
<b>5.O‘ziga o‘zi xo‘jayin.</b> O‘zini o‘zi band qiluvchilar uchun mehnat shartnomasi, rahbar va qat‘iy ish jadvali yo‘q. Sevimli ish bilan xohlagan vaqtda shug‘ullanish va bundan qonuniy daromad olish mumkin.	<b>6.Mijozlar bazasini kengaytirish.</b> O‘zini o‘zi band qilgan shaxslar yuridik bankda osongina hisob ochishlari mumkin. Bundan tashqari, davlat ro‘yxatidan o‘tkazilganlik sheriklar orasida ishonchni uyg‘otadi
<b>7. Minimal hujjatlar.</b> O‘zini o‘zi band qilganlar yakka tartibdagi tadbirkorlar singari buxgalteriya hisobini yuritish, hisobot yuborish yoki soliq deklarasiyasini topshirishlari shart emas. Daromad va xarajatlarni ixtiyoriy ravishda Soliq ilovasida to‘g‘ridan-to‘g‘ri kuzatib borishlari mumkin.	

Darvoqe, bu mavzu yuzasidan o‘quvchilarning iqtisodiy bilimini yanada oshirish uchun guruhlar bilan ishlash orqali ham ma’lumotlarni to‘liq yetkazishimiz ehtimoli ko‘p. Masalan, “O‘zini o‘zi band qilganlar kimlar bilan va qanday ishlashlari mumkin?” degan savol doirasida rolli o‘yinlar asosida javob topishlari mumkin. Bu bo‘yicha dastlab o‘qituvchi qisqacha nazariy ma’lumot beradi. “O‘zini o‘zi band

qilganlar boshqa jismoniy shaxslarga og‘zaki kelishuv asosida ish yoki xizmatlarni taqdim etishlari mumkin. Yuridik shaxslar bilan esa ular faqatgina bir martalik ish yoki xizmatni ko‘rsatish uchun yozma shartnoma tuzgan holda ishlashlari mumkin. Bitta katta hajmli ishni bajarish kerak bo‘lsa, uni bir necha qismlarga bo‘lib bajarishga to‘g‘ri keladi. Shartnomaning muayyan tasdiqlangan shakli yo‘q: uni yuristlar bajariladigan ish yoki xizmatning o‘ziga xosligidan kelib chiqqan holda tuzadilar. Bunda o‘zini o‘zi band qilganlar barcha ishlarni mustaqil ravishda bajarishlari kerak: yollanma ishchilar mehnatidan foydalanish mumkin emas”. Mazkur nazariy ma’lumot asosida o‘quvchilar guruhlariga yoki rolli o‘yinlar tashkil etishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, mavzu doirasida o‘quvchilarni qiziqтира olsak, ularning kelajakda o‘zini o‘zi band qilish, ishsizlikning, kambag‘allikning oldini olgan bo‘lamiz. Shu nuqtayi nazardan qashshoqlikka qarshi kurash juda murakkab va ko‘p qirrali vazifadir. Buning uchun hozirdan ularning avvalombor iqtisodiy bilimlarini oshirib borsak, moddiy muammolarini mustaqil eta olishiga yordam bergan bo‘lamiz.

### ***FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI***

- 1. Самадов А.Н., Останақулова Г.Н. Кичик бизнес ва тадбиркорлик. Т.: Молия-иқтисод, 2008*
- 2. Қосимова М.С., Самадов А.Н. Кичик бизнес ва тадбиркорлик. Т.: Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси, 2005.*
- 3. Қосимова М.С., Ходиев Б.Ю., Самадов А.Н., Мухитдинова У.С. Кичик бизнесни бошқариш. Ўқув қўлланма. –Т.: Ўқитувчи, 2003.*
- 4. Анискин Ю.П. Организация и управление малым бизнесом: Учеб. пособ. – М.: Финансы и статистика, 2008*